

| K | L | A | S | S | E | N |

Hoe kansenongelijkheid een gezicht kreeg

“Ik ken maar weinig series die tegelijk het verstand en het gevoel zo hevig beroeren als Klassen.”

Frank Heinen (*de Volkskrant*)

HVMAN

We waren er lang van overtuigd in Nederland: iedereen krijgt dezelfde kans in ons onderwijs. Je hoeft niet rijk te zijn of van hoog-opgeleide huize om naar het vwo te kunnen. Maar is dat wel echt zo? Die vraag stelden Ester Gould en Sarah Sylbing, de makers van *Klassen*. De schok dat waar je wieg staat nog altijd bepalend is, ontstak een vuur dat maar blijft branden. Ouders, onderwijskrachten en kinderen riepen op tot verandering.

Klassen – meer dan tv – trok met een impactprogramma het land in. In een zoektocht naar oplossingen voor de toenemende kansenongelijkheid waren er *meetups*, bijeenkomsten in iedere provincie. Een jongerenraad ging van start. En *Klassen* ging bovendien de scholen in. Met ieder onderwijsteam wordt gewerkt aan concrete plannen. Wat kunnen ze nú al doen om gelijkere kansen te creëren op hun school? Dit magazine neemt je mee in alles dat *Klassen* was, is en nog gaat zijn.

Het is voor iedereen gemaakt, maar met name voor onderwijskrachten, ouders en fondsen bedoeld. Zij die het onderwijs een warm hart toedragen en in *Klassen*-bijeenkomsten het vuurtje lieten – en nog zullen laten – branden.

Sarah Sylbing

Ester Gould

Wie is het kind van de rekening?

In 2006 maakten we onze eerste film in Amsterdam-Noord. Deze korte documentaire 50 Cent ging over de achtjarige Giovanni: een charmant, roodharig jongetje dat in armoede opgroeide. Tijdens het filmen kwamen we ook op zijn school terecht, een zwakke basisschool midden in de Vogelbuurt.

Zijn juf wees ons op een aantal leerlingen dat niet gefilmd mocht worden. Omdat de moeder in een blijf-van-mijn-lijf huis zat; omdat de vader de moeder had vermoord of omdat de ouders de benen hadden genomen. Eigenlijk, zo legde juf Angelica ons uit, was Giovanni nog een mild geval. Wij dachten aan de vele problemen bij hem thuis – het geweld, de schulden, de lange rij hulpverleners – en keken de klas rond. Angelica had gekozen voor deze school omdat ze echt iets wilde betekenen voor kansarme kinderen. Maar toen we haar vroegen naar de toekomst voor deze acht- en negenjarigen zei ze: “De plantsoendienst is voor deze kinderen het hoogst haalbare.”

Het maakte ons verdrietig. De juf sprak ongetwijfeld uit realiteitszin en ervaring, maar hoe kon het waar zijn dat een hele klas, al op zo’n jonge leeftijd, werd opgegeven? Het plantte bij ons een zaadje dat vijftien jaar later zou uitgroeien tot de serie *Klassen*.

Toen wij in 2017 begonnen met onze research luidde de Inspectie van het Onderwijs de noodklok: de kansenongelijkheid in Nederland was groot en nam toe. We dachten terug aan de kinderen van juf Angelica. En hoewel Amsterdam-Noord aan het veranderen was en we steeds vaker een bakfiets of een hippe koffiezaak aantroffen, zagen we ook dat deze nieuwe ouders andere scholen uitkozen voor hun kinderen. Wij begrepen dat we, in een land waar

de kansenongelijkheid toeneemt, onze camera’s moesten richten op het onderwijssysteem, zowel op kansarm als op kansrijk.

Het is een cliché maar als iets de kansenongelijkheid typeert is het de complexiteit van het vraagstuk en daarmee de vele visies op het probleem. De ongelijkheid zelf is allang niet meer verborgen: zeker sinds corona staan de kranten er vol mee. Maar de schuldvraag wordt als een hete aardappel doorgeschoven. Ouders geven de schuld aan de scholen. Scholen geven de schuld aan de opwaartse druk of afwezigheid van ouders. Schoolbesturen geven de schuld aan de politiek en aan de financiële consequenties als leerlingen afstromen. En de politiek zegt tandeloos te zijn: Den Haag is steeds meer grip en macht op de onderwijswereld kwijtgeraakt. En omdat het zo’n veelkoppig monster is kán de schuld ook makkelijk bij een ander gezocht worden.

Voor echte veranderingen moeten er ingrijpende keuzes worden gemaakt.

“Hoe zorgen we dat het allerbeste onderwijs terechtkomt op de plekken waar de nood het hoogst is?”

Wij zijn niet de enigen die zeggen dat er stelselveranderingen nodig zijn. De Onderwijsraad kwam onlangs met het voorstel om het definitieve schooladvies op te schuiven naar 15-jarige leeftijd. Wat ons betreft een heel goed idee. Maar wij willen daarnaast ook graag pleiten voor iets anders. Een mentaliteitsverandering. Een moreel appèl.

Het valt ons al jaren op; we zijn in Nederland geneigd om de schuld neer te leggen bij het slachtoffer: de schuldenaar, de hulpmijder of het falende kind. Het ligt aan de basis van ons diepgewortelde geloof in de meritocratie. Iedereen heeft gelijke kansen en als je faalt, dan moet het aan jezelf liggen. Niet alleen is dat pijnlijk, oneerlijk en onterecht, het staat ook de oplossing in de weg. Het ontslaat ons namelijk van de plicht om naar onze eigen rol te kijken. De rol van het onderwijs, de rol van de samenleving.

Want daar, in het onderwijs, ligt nog altijd de sleutel. In plaats van te praten over probleemleerlingen, het gedrag van ouders of over het mengen van zwarte en witte scholen, moeten we praten over de belangrijkste oplossing voor kansenongelijkheid: hoe zorgen we dat het allerbeste onderwijs terechtkomt op de plekken waar de nood het hoogst is? Hoe zorgen we ervoor dat de kinderen uit de klas van juf Angelica net zoveel kansen krijgen om later minister te worden en niet op piepjonge leeftijd worden voorgesortteerd op laagbetaalde arbeid? Dat we in Nederland, met z’n allen, ieder kind omarmen – en niet alleen onze eigen kinderen.

Want wie de schuld van het probleem ook krijgt, het mag nooit het kind zijn dat de rekening betaalt.

Sarah Sylbing & Ester Gould

Klassen in cijfers: gemeten t/m mei 2021

7 Afleveringen

Maandagavond van 30-11-2020 t/m 11-01-2021

Totaal **5.852.000** views

1.268.893 Streamstarts
NPO Start

421 Publicaties
met een bereik van 56 miljoen

Brainwash Talk Bowen Paule
6.568 kijkers

Brainwash

Brainwash Talk met Orhan Agirdag
4.000 kijkers

Spin-offs

De Publieke Tribune

De Publieke Tribune over kansengelijkheid
78.000 kijkers

Nablijven

6 Afleveringen na de uitzending op NPO 1Extra
22.632 kijkers

Oplossingsgericht

Impactprogramma

Meetups
14 meetups

Jongerenraad
10 jongeren

Scholenprogramma
26 deelnemende scholen

Slotbijeenkomst
910 aanmeldingen

Ruim **2.500** aanmeldingen

De documentaireserie over kansengelijkheid in het onderwijs

Het ministerie van OCW organiseert een vervolg van het impactprogramma. Een professional zorgt in elke provincie voor voortzetting van de *meetups* en brengt de partijen bij elkaar om de gemaakte afspraken opvolging te geven.

“Niet alleen een van de grote onderwerpen van deze tijd, maar ook prachtig en zorgvuldig gemaakt.”

Beste series van 2020 (de Volkskrant)

“Zo stoer hoe kwetsbaar kinderen zich opstellen.”

Beste series van 2020 (NRC)

“Een combinatie van het in beeld brengen van zeer belangrijke problematiek en hele bijzondere personages, die over zoveel delen blijft boeien.”

Juryrapport Meesterverteller 2020

#Klassen

Klassen kreeg betrokken kijkers voor het scherm, onder #Klassen berichtte bekend en onbekend Nederland over de serie. Bijna alle tv-critici schreven in hun dagbladen recensies. Hoe Klassen school maakte in de media.

Angela de Jong, AD:
 “Het is een van de mooiste programma’s van afgelopen tijd. Toch waren er weken dat ik het niet kon aanzien en dus ook niet keek. Omdat het te confronterend was. Kinderen die zo graag willen, maar door de plek waar ze zijn geboren op achterstand staan of niet voor vol worden aangezien door hun leraar.

Ook waren er momenten dat ik juist niet kon stoppen met kijken en drie afleveringen achter elkaar verslond. Om me na afloop voor te nemen een open brief te schrijven aan alle politieke partijen en onderwijspecialisten van Nederland. De strekking...? Dat de lat rigoureuus omhoog moet in het onderwijs.”

Frank Heinen, de Volkskrant:
 “Klassen is niet alleen een serie portretten van mensen, maar ook een beeld van het enorme misverstand dat iedereen alles kan worden en alles kan bereiken, ongeacht wie je ouders zijn, of waar je wieg heeft gestaan. Leerling Anyssa is in al haar opgewekte intelligentie toch vooral het lijdend voorwerp van droeve familietoestanden. Soms staat ze tussen de middag voor een dichte deur. Dan luncht ze niet, en drinkt ze water uit een kraantje op straat. Ik ken maar weinig series die tegelijkertijd het verstand en het gevoel zo hevig beroeren. Klassen laat op hetzelfde moment hoopvol en wanhopig voelen.”

Han Lips, Het Parool: “Door het vertellen van persoonlijke verhalen vanuit verschillende perspectieven maken makers Gould en Sylbing, zonder te oordelen, inzichtelijk hoe ingewikkeld het probleem is en hoe lastig het is om er een oplossing voor te vinden.”

Arjen Fortuin, NRC:
 “Klassen is verplichte kost voor iedereen die iets van het onderwijs in Nederland wil begrijpen – of die überhaupt iets van Nederland wil begrijpen. Kinderen van laag opgeleide ouders worden daarbij structureel ondergewaardeerd. ‘Het is een gif in onze samenleving’, zegt de Amsterdamse wethouder Marjolein Moorman in de maandag uitgezonden eerste aflevering. In Klassen zijn haar inspanningen te zien – en die van schoolbestuurders, directeuren en docenten. Maar de realiteit is weerbarstig.”

Cabaretier Dolf Jansen:
 “Prachtig gemaakt, ontroerend soms (vind ik) en nogal wat food for thought over ons onderwijs en de kansen voor kinderen.”

Lisa Janssen:
 “Kei-hard huilen bij de laatste aflevering van het geweldige #klassen @omroephuman.”

Journalist Cornald Maas:
 “Een must-see (op z’n minst voor ons kabinet): o.a. vanwege alle hemelbestormende inspanningen (en het geduld) van alle docenten.”

Leve het ongelijke beleid

Na Klassen was er het praatprogramma Nablifven. Schrijver Massih Hutak gaf als vaste gast zijn opinie.

De serie Klassen is een goede aanleiding om een paar diepgewortelde en vastgeroeste onderwijsideeën en woorden te herzien. Termen als ‘hoogopgeleid’ en ‘laagopgeleid’ bijvoorbeeld worden nog steeds gretig gebezigd maar kunnen eigenlijk niet meer. Als opleidingsniveau al een binair iets is, laten we dan spreken van academisch opgeleid en praktisch opgeleid, tot we een beter alternatief hebben. Nog zoïets: ‘zwarte’ en ‘witte’ scholen. Dat zijn natuurlijk ‘gemengde scholen’ en ‘niet-gemengde scholen’. Naast dat deze termen genuanceerder zijn, zijn ze juist ook feitelijker.

De belangrijkste herdefiniëring in dit rijtje vind ik misschien wel ‘kansengelijkheid’. ‘Kans’ is zo’n veelzijdig en tegelijkertijd generiek begrip dat ik me altijd afvraag bij het gebruiken ervan wat we nou precies bedoelen. Het heeft bovendien ook altijd de connotatie van ‘toeval’ en ‘bij uitzondering’. Terwijl we, uitgerekend in het onderwijs, niet incidentele maar structurele veranderingen nodig hebben. Daarom pleit ik voor het vervangende ‘keuzegelijkheid’. De kansen die iemand eventueel in het leven krijgt, hangen af van de keuzes die deze persoon maakt. Of beter gezegd: de keuzes die deze persoon gepresenteerd krijgt in de directe leefomgeving, te beginnen met thuis, school en op straat. Dat veld moet fundamenteel gelijkwaardiger ingericht worden.

Een keuze activeert mensen en zet ze in hun kracht. Een kans kan je in het beste geval verheffen tot een eeuwige uitzondering. Een keuze trekt het veld gelijk, daar waar een kans altijd een verticale verhouding suggereert van iemand die een ander iets gunt. We

willen solidariteit, geen liefdadigheid. Halverwege de serie Klassen trekt iemand de volgende conclusie en die was nog nooit zo geldig als nu: we moeten ongelijk beleid durven maken, om gelijkheid in het onderwijs te realiseren. Oftewel: het grootste deel van onze onderwijskosten, politieke aandacht en onderwijsexpertise moet nu eens naar scholen gaan waar de ongelijkheid – vaak onbedoeld – ontstaat. Scholen die verlaten worden door kinderen die onderadvies kregen, door kinderen die meer in hun mars hebben dan eruit is gehaald. Kinderen uit dezelfde buurten kunnen acht jaar lang prima in dezelfde soort klassen op dezelfde soort scholen zitten totdat er in groep acht de grote schifting komt. Gebaseerd op de Cito-score maar ook op het advies van de leraar scheiden hun wegen. Vroege selectie is een groot probleem. Net als onder advisering.

HUMAN heeft na elke uitzending een zogeheten aftertalk gemaakt, met de toepasselijke titel Nablifven. Hier mocht ik wekelijks als vaste stamgast aanschuiven naast presentatrice Floortje Smit om na te praten over de afleveringen. Bij ons schoven aan tafel en via Skype verschillende deskundigen aan van wie ik stuk voor stuk veel heb geleerd. Met dank aan Hasse van Nunen en Roberto Lobosco zijn deze aftertalks serieuze, inhoudelijke en goed gemaakte afleveringen geworden waarin de belangrijkste punten uit de serie nogmaals geagendeerd zijn. In combinatie met het impactprogramma wordt er ongetwijfeld vervolgd gegeven aan Klassen door het hele land. Hopelijk ook tot in de Tweede Kamer waar ze echt even mogen realiseren dat een maatschappij zo welvarend is als haar onderwijs gezond is.

Massih
Hutak

Tegenpolen smelten samen

“Groep 8 mag niet een leven bepalen.”

Younes (17) en Evy (17) zaten allebei in Klassen maar kennen elkaar niet. Ze kijken samen even terug en dan vooral vooruit: hoe moet het na Klassen verder in onderwijsland? Ze verschillen als dag en nacht, over onderwijsproblemen spreken ze met één mond. “Ons onderwijssysteem creëert maatschappelijke bubbels.”

Wonen in een wijk met grote huizen, struggelen tussen flats op straat. Alles voor een negen, een zes is ook voldoende. Zorgen over morgen, morgen loopt wel los. Niet kunnen slapen, moeite met wakker worden. Torenhoge verwachtingen, dat wordt toch nooit wat. Een meisje, een jongen. Evy en Younes.

Ze zijn de twee uitersten in leerlingen die Klassen volgt en vandaag ontmoeten ze elkaar op een Amsterdams schoolplein.

Evy hoort de verschillen en vult spontaan aan: “Zij uit een witte wijk.” Younes neemt over: “Hij uit een zwarte wijk.”

Er is dit jaar een leven vóór en na Klassen, schetsen ze. Younes: “Ik werk als bedrijfsleider bij New York Pizza. Ik lieg niet als ik zeg: elke werkdag spreken mensen mij aan. ‘Jij bent van Klassen!’ In de stad kwam sprintend een politieagent op mij af. Wat nou dan weer? Dacht ik. ‘Klasse man, dat Klassen’, dat was het enige. Zoveel reacties, van oudjes en zelfs hele jonge mensen.”

Evy: “Dat merk ik ook. In de winter liep een basisschoolleerling op mij af. ‘Hé, jij bent lekker van Klassen’, vervolgens gooide hij bam: een sneeuwbal in mijn nek.”

Younes: “Dat is het maffe. Mensen die geen publieke omroep kijken hebben dit

wel gekeken. Heel jonge kids, tieners, iedereen! Het geheim? Ben je geen kind, dan ben je wel ouder, docent of politicus. Iedereen heeft wat te schaften met het onderwerp: onderwijs.”

Even is hij stil, dan: “Het maakt ook iets zichtbaar. Even een grove schatting hoor. Maar 15 procent probeert de problematiek in de serie al jaren aan te kaarten, denk ik. 85 procent denkt: houd je muil of die ziet het totaal anders. De serie heeft die 85 procent met de neus op de feiten gedrukt. Je kan er niet meer onderuit, vriend.”

Evy: “Precies. Die ene groep denkt: dit zeggen wij al zolang. En die andere groep schrikt: gaat dit echt zo? Door verhalen van individuen te vertellen is een heel probleem geschetst. Kansengelijkheid. Het beste voorbeeld van het probleem is het volgende: leerkrachten denken bij schooladvies, als ze bijvoorbeeld twijfelen tussen vmbo of havo, ook aan ouders. En als die ouders dan de Nederlandse taal niet volledig beheersen... Ja, dan is dat reden voor een vmbo-advies als iemand best havo kan. Want: hij zal wel geen hulp ontvangen en op de havo vroeg of laat falen. Krijgt iedereen dan gelijke kansen? Dacht het niet.”

Younes had altijd schoolproblemen. Hij werd met regelmaat de klas uitgestuurd. Later kwam hij terecht in speciaal onderwijs. Dat beviel zo slecht dat hij voorgoed thuisbleef. Na vijf jaar geen onderwijs te hebben gevolgd, pakt Younes in Klassen de onderwijsdraad weer op bij een mbo-1-opleiding.

De ambitieuze vwo'er Evy werkt zo hard voor school dat ze fysieke klachten krijgt. Ze heeft slaapproblemen en piekert veel. Ze wil het vwo-plus, dat voorbereid op wetenschappelijk onderwijs, per se voltooien maar is bang halverwege te moeten afhaken.

Hun worstelingen zijn verschillend, de oorsprong is hetzelfde, stellen ze. Te vroeg moet je in Nederland kiezen en krijg je druk opgelegd. Younes: “De Cito in groep 8 bepaalt zoveel op een veel te jonge leeftijd. We moeten de Cito-toets verschuiven naar een oudere leeftijd. In basisschool zit het woord basis. Je moet daar een basis meegeven, waarop mensen later hun weg kunnen inslaan en iets kiezen. Nu bepalen we op die basisschool met een toets hoe dat hele leventje eruit gaat zien. Dom en krom.”

Een oplossing heeft hij wel: “Verschuif een Cito-achtige toets naar veertien of vijftien jaar. Dan is er vier jaar speling. Door de druk van de Cito-toets stellen ouders met hun groep 8-kind al de vraag: wat ga jij worden? Je bent elf, de wereld moet nog open liggen, nu wordt-ie al vernauwd.”

“Door verhalen van individuen te vertellen is een heel probleem geschetst.”

Evy: “En tot veertien of vijftien jaar moet iedereen nog – net als op de basisschool – door elkaar in de klas zitten. Geen scheiding van vmbo, havo en vwo.” We moeten iedereen langer dezelfde kennis

aanreiken, vindt ze. “Dat verhoogt het gelijke kansen-principe. Wij zeggen nu tegen een kaderleerling van twaalf die piloot wil worden: jammer dan, dat kan niet. Jij bent praktisch ingesteld, voor een piloot heb jij de intelligentie niet, je moet vwo hebben. Geef hem langer de kans zijn kennis aan te vullen en verwoest zijn droom niet voor zijn dertiende.”

Younes: “Helemaal mee eens. Het doorbreekt ook de hokjescultuur van Nederland. Jij bent vwo'er, daarheen. Jij bent een havo-klant, daarheen. Jij kader, daar is je school. Daar doe je vrienden en kennissen voor de rest van je leven op.”

Evy: “Op de middelbare school gooien we ineens iedereen met hetzelfde IQ op één hoop, inderdaad. Iedereen met hetzelfde soort brein, zelfde denkwijze. Krijg je dan een reëel beeld van de wereld? Nee! Ons onderwijs creëert maatschappelijke bubbels.”

Ondanks een moeilijk coronajaar gaat het ze goed. Evy mag over naar vwo 6. “Best veel klasgenoten blijven zitten. Dus ik ben blij.” Younes: “En ik ben op weg mbo-niveau 3 en 4 te halen.” “Weet je wat nou jammer is”, zegt Evy. “Dat wij volgend jaar niet bij elkaar in de klas kunnen zitten.”

“We gooien ineens iedereen met hetzelfde IQ op één hoop.”

Het vuurtje brandt

Met het impactprogramma, dat aansluit op tv-uitzendingen, bezocht Klassen alle provincies. Vanwege corona verliep dat digitaal. Onderwijs-professionals en lokale politici bespraken in die regionale *meetups* hoe gelijke onderwijskansen kunnen ontstaan.

Luna

De zestienjarige Luna drukt op *mute* en trekt een gekke bek van opluchting achter de laptop in haar slaapkamer. Tachtig Limburgse leerkrachten, schoolleiders en beleidsmakers hebben zojuist ademloos naar haar geluisterd. “Zie het kind niet als een cijfer, maar als een persoon dat wil leren”, had ze gezegd, met een breekbare maar bevlogen stem: “Als het niet wil leren dan doe jij iets fout. Het moet aan iemand liggen want het ligt nooit aan het kind.” Zelf heeft ze zich vaak onbegrepen gevoeld. Ze is hoogbegaafd, valt in het autistisch spectrum en heeft als Amerikaanse soms nog moeite met de Nederlandse taal. In de *chatroom* wordt ze toegejuicht: ‘go Luna!’.

“Inderdaad, het ligt nooit aan het kind... dat zou ik graag tot motto van de avond willen verheffen”, reageert Sarah Sylbing, de Klassen-regisseur. “Het allerbelangrijkste is dat je als docent, schoolleider, bestuurder of wethouder altijd de volledige verantwoordelijkheid neemt. En natuurlijk ligt het niet in jouw macht om alles op te lossen. Maar alle macht die je hebt moet je aanwenden om het probleem te tackelen en de kansen te bieden. Want het kind mag er niet de dupe van zijn.”

De afgelopen twee uur hebben onderwijskrachten uit Limburg geestdriftig ervaringen uitgewisseld in verschillende *break-out rooms*; met thema's als ‘meertaligheid’ en ‘hoge verwachtingen’. De *meetup* eindigt in een klassikale afsluiting.

In de *chatroom* schrijven deelnemers wat ze nodig hebben voor meer kansengelijkheid in hun werk:

From 1 Kitty Roeffen to Everyone:

#nodig: ik heb jullie nodig! Netwerk van mensen om mee te sparren om voorbeelden te horen van hoe andere scholen iets aanpakken en waar mogelijk elkaar helpen, bij elkaar gaan kijken oid.

Het is precies waar de *meetups* voor bedoeld zijn. “De documentaireserie heeft mensen bewust gemaakt van het probleem, in de *meetups* gaan we nog een stap verder”, vertelt Hasse van Nunen. Zij organiseerde het afgelopen jaar veertien *meetups* door het hele land om het grote en abstracte onderwerp ‘kansengelijkheid’ handen en voeten te geven. “Er worden weinig gesprekken gevoerd tussen verschillende lagen in het onderwijs, terwijl we nu zien dat er veel animo is om op een vrije avond met elkaar in gesprek te gaan.”

Opluchting

Overall in het land is er herkenning bij het zien van de documentaireserie. “Mensen in het onderwijs werken vaak heel autonoom”, zegt Van Nunen. “Er zijn voor problemen wel oplossingen bedacht op scholen, maar het is schatzoeken om ze te vinden, dat willen we op deze manier zichtbaarder maken. Deelnemers reageren opgelucht en zeggen: ‘zo fijn om te zien dat ik niet de enige ben die zich hier druk over maakt.’”

Natuurlijk zijn er ook regionale verschillen. In Limburg en Friesland zijn

er bijvoorbeeld minder kinderen met een taalachterstand vanwege hun migratieachtergrond, maar ook daar is de laaggeletterdheid hoog en zijn er veel kinderen die niet de juiste zorg krijgen of juist last hebben van de labels waar ze niet meer vanaf komen.

Het vuurtje brandt

“Het zou mooi zijn als er naar aanleiding hiervan een Friese beweging op gang komt en blijft”, schrijft Pieter van der Zwan daarover aan het einde van de *meetup* in Friesland in de chat. Hij krijgt veel bijval van leerkrachten en schoolleiders. “Ik sluit mij graag aan @pieter”, schrijft Samira El Idrissi, taekwando kampioen en vlogger over kansengelijkheid. Twee maanden na de *meetup* blijkt Van der Zwan inderdaad een Friese beweging te zijn gestart om kansengelijkheid in zijn regio tegen te gaan. “De gemeente Súd-West Fryslân doet mee en er is een kwartiermaker aangesteld zodat er ook echt wat gebeurt”, vertelt hij: “Het vuurtje brandt.”

Elke *meetup* leidde tot concrete voornemens die in de chat gedeeld werden onder:

#morgen

Cilia:
ga ik alle leerlingen een liedje uit hun thuistaal aan de anderen laten leren.

Nina:
zorg ik dat er op school makkelijk informatie te vinden is over waar er ‘potjes’ zijn voor financiële ondersteuning.

Emiel:
denk ik na over welke onderdelen van het curriculum zonder cijfers beoordeeld kunnen worden.

Mariëlle:
ga ik het signaleren van armoede toevoegen als agendapunt in mijn overleg met de kinderopvang en het basisonderwijs.

Joske:
ga ik het gesprek aan met studenten op de pabo over kansengelijkheid en hun rol en grenzen daaraan.

Sanne:
doorbreek ik de muren van mijn klaslokaal.

Ted:
ga ik in gesprek met leerkrachten én leerkrachten over ‘wat vind jij een veilige klas/omgeving?’

Bianca:
ga ik google translate gebruiken voor communicatie naar anderstalige ouders.

Liesbeth:
geef ik collega's de ruimte om bij elkaar te kijken in de lessen en van elkaar te leren.

Klassen kan je in elke gemeente maken

Klassen werd in Amsterdam opgenomen. ‘Het is slechts een Amsterdams probleem hoor ik dan’, aldus Gert Vos, onderwijspoliticus uit Hoogeveen. ‘Wethouders in Nederland, wees eerlijk! Klassen kan je in elke gemeente maken.’ Drie onderwijspolitici praten over de impact van Klassen en dubben: hoe nu verder?

Marjolein Moorman, onderwijswethouder Amsterdam, is het politieke gezicht in Klassen. Tijdens de uitzendweken van Klassen kende ze opluchting: “Al elf jaar vertel ik dit verhaal. Nu kreeg het een groter podium.” Daarna kwamen zorgen: “Angst dat het uiteindelijk niet verandert.” Dat kansenongelijkheid even *trending* is, zonder dat er actie ontstaat. Of dat het weggezet wordt als een Randstedelijk probleem.

Gert Vos herkent het. Hij was tot oktober 2020 onderwijswethouder in Hoogeveen. Nu werkt Vos voor de Gelijke Kansen Alliantie, dat strijdt voor gelijke kansen in onderwijs. “Het probleem in Klassen? Exporteer het niet naar de rest van het land, want daar bestaat het niet. Terwijl iedere onderwijswethouder in elke gemeente diep van binnen weet: Klassen hadden ze evengoed bij mij kunnen draaien. Maar ja, dat is geen sexy constatering.”

Cathalijne Dortmans, onderwijswethouder Helmond: “De problematiek uit Klassen bestaat hier. Wij kennen bijvoorbeeld Helmond Noord en Brandevoort. Noord: van oudsher een arbeiderswijk. Brandevoort: meer hoogopgeleiden. Het verschil, zwart-wit gesteld... In Noord zeggen ze: opa was stukadoor, vader ook, onze zoon vast ook. Soms kijkt men niet of er ander potentieel is. Terwijl ouders in

Brandevoort letterlijk een schooladvies aanvechten.”

Vos: “De twee grootste vormen van kansenongelijkheid in Nederland. Kinderen die slachtoffer worden van te lage verwachtingen. Kinderen van wie ouders té veel verwachten. Over Klassen is in politiek Nederland veel gesproken. Toch, concreet overheidsbeleid voor verandering is er nog niet.”

Moorman: “Vooralsnog geeft het kabinet alleen een eenmalige geldimpuls om corona-achterstanden weg te werken. Maar daarna kunnen we de ogen toch niet opnieuw sluiten? Het lerarentekort blijft, het kwaliteitsverschil tussen scholen blijft. We moeten structureel meer Haagse gelden voor onderwijs en leraren reserveren. Om eerst de basisproblemen op te lossen.”

Nieuw systeem

Pas daarna kunnen we – waar onderwijsprofessionals na Klassen in opiniestukken over schreven – het onderwijssysteem aanpassen, stelt Moorman. Al heeft ze zeker gedachten over systeemveranderingen: “heroverweeg de vroegselectie. Onze klassieke indeling na groep 8, van vmbo tot vwo. Waarom laten we alle leerlingen niet langer in één klas na basisonderwijs? Veel leerlingen hebben immers langer tijd nodig om te laten zien welk niveau bij hen past. Denemarken is een interessant voorbeeld. Begin jaren

negentig legden ze de selectie op vijftien- zestienjarige leeftijd. Het effect? Zij doen het beter op de uiteindelijke gemiddelde prestaties per leerling, de gelijkheid is enorm toegenomen.”

Dortmans: “Ik heb ook moeite met de huidige splitsing. Onze indeling nu zorgt eigenlijk voor een nieuwe verzuiling. Nu niet op basis van geloof maar op basis van opleidingsniveau. De groep 8-musical is, overdreven gesteld, het laatste moment dat kinderen leeftijds-genootjes uit alle rangen en standen ontmoeten. Dat zorgt ook voor maatschappelijke splitsing later.”

Vos zag na Klassen, als aanjager van de Gelijke Kansen Alliantie, al dingen ontstaan. “Gemeenten wachten niet langer op Den Haag. Na Klassen gingen ze ineens zelf kijken wat ze aan kansenongelijkheid kunnen doen.” De meet-ups hebben in alle windstreken van Nederland een vervolg gekregen, vertelt Vos. “Na Klassen wilden gemeenten daarin concrete afspraken maken.”

Vos heeft een voorbeeld uit Zeeland. “Daar is kansenongelijkheid nu onderdeel van de lerarenopleiding, een soort vak. Leraren zijn de belangrijkste figuren om een geval van achterstelling te zien en te voorkomen. Den Haag moet zeker dingen veranderen, door Klassen voelen gemeenten dat ze zelf al met kansenongelijkheid aan de slag kunnen.”

Marjolein Moorman

De Scholen In

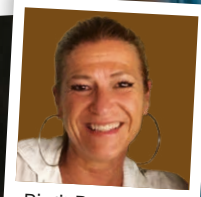
Wacht onderwijsland Nederland lijdzaam af totdat de politiek de kansenongelijkheid aanpakt? Nee, sommige scholen zetten nú al de eerste stappen. Met het impactprogramma Klassen De Scholen In kunnen scholen aan een kansgelijker beleid werken.

Vijftientwintig scholen namen deel aan Klassen De Scholen In en in het schooljaar 2021/2022 start een nieuwe toer. Hasse van Nunen begeleidt, net als bij de *meetups*, ook dit project. “In één middag verander je kansenongelijkheid niet, natuurlijk. Maar Klassen De Scholen In is een aanzet. In deze sessies maakt het schoolteam – gezamenlijk – een plan om een kansengelijkere school te creëren. Bestaande uit allerlei acties die elk lid van het schoolteam, per direct – alsmede verder in de toekomst, kan uitvoeren. Het beantwoordt vragen.”

Zoals: hoe om te gaan met armoede bij een leerling? Of met een kind dat ogenschijnlijk geen zin heeft om te leren? Of met ouders die niet goed in het Nederlands kunnen communiceren? Van Nunen: “Tijdens deze dag realiseren onderwijskrachten zich gaandeweg dat ze een grote invloed hebben op de kansen van kinderen. Ze voelen zich niet machteloos, krijgen juist energie. Het gevoel: hé, hier kan ik verschil maken als docent. Ik geloof dat je alleen als je die overtuiging oprecht hebt, je een verandering teweeg kunt brengen.”

Jessica Voeten

Birgit Broekhoven

Dit Klassen-onderdeel is in samenwerking met Stichting LeerKRACHT bedacht en wordt door hen uitgevoerd. Zij leveren een expertcoach die docententeams bij de hand neemt in ‘kansen-gelijk-onderwijs’. Jessica Voeten is zo’n coach. Ze analyseert voor een sessie eerst de schoolresultaten en data van de school. “Die deel ik bij aanvang. Dan kom ik met teams bijvoorbeeld tot de ontdekking dat de woordenschat relatief lager ligt dan gemiddeld. Een eyeopener. Een team besluit dan soms: we gaan dat met een nieuwe taalmethode direct aanpakken.”

Leerkrachten merken vaak dat ze te weinig weten van hun leerlingen. “We gaan met alle leerlingen één op één-gesprekken invoeren, is een doelstelling die voorbijkwam. Daarin ligt de focus op vragen als: kan deze leerling studiehulp van ouders krijgen? Zijn ouders betrokken bij de schoolprestaties, of kennen ze helemaal geen schoolverwachtingen bij hun kind?” Eén school besloot meer naschoolse hulp te creëren voor kinderen die niet kunnen terugvallen op hulp van ouders. Voeten: “Je ziet dat leerkrachten zich op deze dagen realiseren: ik ben de persoon die kan

erkennen dat een kind meer in zijn mars heeft dan ze thuis vermoeden. Ik ben de ziener.”

De school als dorp

Birgit Broekhoven maakte als docent van het Rijswijk Lyceum een sessie mee. “Wij hebben hier een heel multiculturele school, veel leerlingen uit de achterstandswijk van Den Haag. Wij wilden vooral inzetten op ouderbetrokkenheid van kinderen, daar hebben we als team een concreet plan voor gemaakt. Naar voorbeelden die bestaan in Duitsland en Engeland. We willen van de school een community maken. Waar ouders ook taallessen kunnen krijgen. Want soms is het probleem al dat ouders geen Nederlands spreken, dan is communiceren over een kind al lastig.”

De kantine krijgt in het plan een belangrijke rol. “Je wil niet weten hoeveel kinderen nog letterlijk zonder ontbijt naar school komen. Uit armoede, soms om andere redenen. Op een lege maag kan je natuurlijk niet leren. Gelijke kansen beginnen dus al bij het ontbijt.”

juf Jolanda

Tussen droom en daad in het Zuiderstrand Theater

Wat kan politiek Den Haag doen aan kansenongelijkheid? Hoe vinden politiek en onderwijs elkaar? Om die vragen ging het tijdens de landelijke afsluiting van de veertien regionale *meetups* van Klassen. Iedere spreker zei te dromen van kansengelijkheid. Maar tussen droom en daad stonden praktische bezwaren en een formatie in de weg.

En theaterpodium. Volwassen sleutelfiguren uit Klassen zitten links op een bank, onderwijswoordvoerders van de Tweede Kamer rechts tegenover hen op krukken. Onderwijskrachten, deskundigen en directeuren kijken ondertussen via Zoom mee op deze woensdagavond. Want: een bezoekerslimiet door corona. Via internet is de biotoop 'onderwijsland Nederland' zo alsnog samen in het Scheveningse Zuiderstrand Theater. Thuis volgen honderden kijkers op laptops en tablets de bijeenkomst. Presentatrice Natasja van den Berg kondigt de regisseurs van Klassen, Ester Gould en Sarah Sylbing, aan. Zij trappen af. "In Londen slaagden ze er, in vijftien jaar tijd, in om de slechtste scholen in de stad om te toveren tot de beste van het land. Er was een mentaliteitsverandering. De wil om het op te pakken. Om op zoek te gaan naar sleutels voor verbeteringen." Ontstaat die wil hier vanavond? Zijn de sleutels aanwezig, in dit theater? Met deze vraagtekens eindigen ze.

Een ronde kring

Edith Hooge, voorzitter van de Onderwijsraad, kende bij het begin van de avond veel optimisme. Ze was als spreker via Zoom aanwezig en kijkt een paar weken later terug op de slotbijeenkomst. "Ik vind het goed dat alle perspectieven op het onderwijs aan bod kwamen. Van politiek tot onderwijsprofessionals, iedereen kon zijn zegje doen."

Jeroen Goes, voorzitter van de grote onderwijskoepel Fluvium, lacht om die constatering. "Want het klopt. We praten veel over elkaar, maar eigenlijk nooit met elkaar in onderwijsland. Dat was deze avond eens anders. Dat was goed en knap gedaan door het productieteam van Klassen. Ze kregen iedereen bij elkaar. Dit zouden we vaker moeten doen: praat niet over maar met elkaar!"

Mirjam Leinders van de Amsterdamse scholenkoepel INNoord. "Politiek en onderwijs leken elkaar op onverwachte punten te vinden."

"Het werd bijna een kringgesprek over het onderwijs", zegt Peter Kwint, Tweede Kamerlid van de SP, "zo kunnen oplossingen dus ontstaan."

Paul van Meenen onderwijswoordvoerder namens D66: "Karin Heij was er ook. Ik wilde haar al heel lang als spreker naar de onderwijscommissie van de Tweede Kamer halen. Heij is een geweldig deskundige op het gebied van kansenongelijkheid. Maar ik kreeg daar geen meerderheid voor. Door deze avond kregen mijn collega's van andere partijen de verplichte kost van Heij alsnog."

Groepje winnaars

Heij, gepromoveerd op een proefschrift over ons basisonderwijs, draagt een column voor. "Ons onderwijsmodel wil zo snel mogelijk met een groepje winnaars naar de eindstreep", zegt ze. Ze doelt ermee op de Cito-toets, die de slimste kinderen wil selecteren. "Met de rest vullen we de overige vakjes, als vmbo en havo." En raakt een kind in het verkeerde vakje van de sjoelbak verzeild, dan heeft hij of zij pech. "De overstap en doorstroom op middelbaar onderwijs is extreem moeilijk gemaakt." Dus, stelt Heij somber: "Op twaalfjarige leeftijd worden de prijzen verdeeld. Vwo'ers proosten met kinderchampagne. De rest likt de wonden." Ze legt de bal bij politici: kunnen zij dit veranderen?

Harm Beertema, van de PVV reageert als eerste: "We hebben inderdaad een systeemcrisis." Peter Kwint van de SP voegt toe: "De overstapjes zijn steeds moeilijker. En daar komt het lerarenprobleem nu bij. Dat komt juist

Politici en onderwijskrachten op zoek naar sleutels voor verbetering

Mirjam Leinders

Paul van Meenen

Jeroen Goes

Edith Hooge

Peter Kwint

terecht op die scholen waar kinderen zitten die het hardst goede docenten nodig hebben." Van de meest rechtse tot linkse partij, ze zien allen het onderwijsprobleem van kansenongelijkheid deze avond.

Roze olifant

Sleutelfiguren uit de serie en onderwijsexperts, zoals de Amsterdamse wethouder Moorman, zetten de zaken op een rij. Ze benadrukken dat wij bijna het enige land zijn dat jonge tieners zo vroeg tot rigide keuzes dwingt. Ons onderwijs is *survival of the fittest*-achtig geworden, in de hoop dat onze excellerende leerlingen nog slimmer worden. Een jammerlijke paradox, data tonen: naast kansengelijkheid neemt juist ook het aantal excellerende leerlingen af in Nederland.

Moorman: "We selecteren terwijl onderwijs zelfontplooiing moet geven. Denemarken stopte met 11-jarigen te selecteren. Dat moment ging naar 15 jaar. Wat bleek: onderwijsresultaten en kansengelijkheid stegen." Waarom blijven we hardnekkig zo vroeg selecteren in Nederland?

De roze olifant in de kamer wordt benoemd: de brede brugklas. Al langer zien onderwijsdeskundigen dat als dé oplossing om kansengelijkheid te versterken. Kortweg: geef kinderen tot 15 jaar in één klaslokaal dezelfde kennis. Zoals het ook in andere landen

gaat. Zet ze pas daarna op vmbo-, havo- en vwo-achtige sporen.

Mirjam Leinders, blikt terug: "Bij een rondgang die avond bleken vijf van zes aanwezige politieke partijen niet per se tegen de brede brugklas te zijn. Daar veerde ik bij op. Het verraste mij."

Het is één van de dingen die het onderwijsveld bijna lijkt te smeken deze avond. Kunnen de aanwezige politici, zij die het uiteindelijk kunnen bepalen in de Kamer, hen niet een bredere brugklas beloven? Daarbij meer geld voor lerarensalarissen? En meer geld om het niveauverschil tussen scholen aan te pakken.

Boter bij de vis

Leinders: "Daarna kwam het mindere deel van de avond. Je snakte naar boter bij de vis. Je merkte dat de docenten, deskundigen en schoolbestuurders afspraken en beloftes wilden horen. Neem de bredere brugklas en het uitstellen van vroegselectie. Ik had het mooi gevonden als die avond de intentie was uitgesproken: dat gaan we gewoon doen!"

Koepeldirecteur Goes: "Dan merkte je toch aan de politiek dat er een formatie aankomt. Ze lieten zich aan het einde, toen er afgerekend werd, uit in algemeenheden. Echt harde voorstellen en concrete veranderingen heb ik toen niet meer gehoord."

D66-Kamerlid Van Meenen: "Ik heb uiteindelijk inderdaad ook wel ambitie gemist bij de aanwezige politici deze avond. Urgentie. Nee, ik ga dan geen namen noemen. Ik heb zeker concrete voorstellen in gedachte. Meer geduld, mogelijkheid tot bredere brugklassen. En ieder kind dat wil moet zes jaar middelbaar onderwijs kunnen genieten. Ook praktisch ontwikkelde kinderen."

De politici geven het toe: er is een systeemcrisis, er zijn te weinig leerkrachten, de problemen zijn groot. Maar voor hen niet groot genoeg om al voor de formatie beloftes te doen. De hoofdvraag: 'Wat kan en wil Den Haag doen om kansengelijkheid aan te pakken?' lijkt daarom pas na de formatie beantwoord te worden.

Edith Hooge van de Onderwijsraad kijkt toch positief op de slotbijeenkomst van Klassen terug: "Door de vele rapporten en adviezen hierover is problematiek van kansenongelijkheid in het onderwijs inmiddels wel geland en erkend in Den Haag. Klassen heeft het indringend in beeld gebracht. Het staat zo op de lijstjes voor de formatie. Dat er oplossingen moeten komen voor het terugdringen van onderwijskansengelijkheid, daar kan een nieuw te vormen regering niet zomaar overheen stappen."

Heel goed onderwijs graag

Aleid Truijens is auteur en publiciste, onder meer bekend van haar onderwijscolumn in de Volkskrant. Ze hield een toespraak tijdens de slotbijeenkomst van de provinciale Klassen-meetups.

Of het nu door de fantastische serie Klassen komt weet ik niet, maar ná die serie gebeurde er iets moois. De Onderwijsraad was óm. Vorige maand verscheen het rapport 'Later selecteren, beter differentiëren,' waarin de raad een driejarige brugklas in het voortgezet onderwijs adviseert, om de kansenongelijkheid te bestrijden. Eindelijk, een voorstel voor later selecteren! Dat zou in één klap de onrechtvaardige gevolgen van ons wrede selectiesysteem verkleinen.

Stel je voor. Geen valbijl meer op 11-, 12-jarige leeftijd, met een advies dat bepalend is voor een heel mensenleven. Niet kinderen in laatjes proppen waar ze moeilijk uitkomen, en die geklonken zijn aan toekomstige inkomens. Niet de toekomst van kinderen voorspellen maar kinderen laten tonen waar ze goed in zijn en wat ze leuk vinden. Niet de ingezepte glijbaan naar beneden. Niet langer kinderen klonen met de kenmerken van hun ouders; weg met de sociale reproductiemachine. Geen ruimte meer voor onbewuste vooroordelen. Hoe mooi zou dat zijn. Als het advies wordt overgenomen.

Want natuurlijk klonken er meteen vlammeende protesten. Een oude wond sprong open: het experiment met de middenschool, waarbij alle 12- tot 15-jarigen bij elkaar zouden zitten was in de jaren zeventig compleet mislukt. Ik hoorde oudbakken argumenten. Dat je niet aan een ongelijksoortige groep leerlingen kunt lesgeven. Dat slimme kinderen dan gaan onderpresteren, en praktisch ingestelde kinderen ongelukkig worden. Dat je eenheidsworst krijgt en het niveau zal dalen.

Die argumenten zijn allang weerlegd. De landen met de beste onderwijsresultaten selecteren hun leerlingen laat.

Kijk naar de ranglijst van het internationale Pisa-onderzoek van 2018. De drie best scorende landen, bij lezen, rekenen en *science* samen, Estland, Canada en Finland, houden kinderen tot hun zestiende bij elkaar. In de top-tien staan negen landen die later selecteren dan wij (Nederland staat op plaats 21, in de onderste helft). Kennelijk lukt het scholen in die landen om alle kinderen veel bij te brengen. De kansenongelijkheid is er kleiner dan bij ons.

Maar latere selectie alleen is niet genoeg. Daarmee gaat de kwaliteit niet als bij toverslag omhoog. Het belangrijkste is dat al die kinderen beter les krijgen dan nu, en allemaal meer leren. De beste bestrijding van kansenongelijkheid is effectief en inspirerend onderwijs, door heel goede docenten.

Het gaat nu niet goed. In Nederland is een kwart van de vijftienjarigen functioneel analfabeet. Een kwart! Zij kunnen niet goed genoeg lezen om eenvoudige instructies, brieven, formulieren of websites te begrijpen. Dat is verschrikkelijk. Maar ook bij rekenen zijn er zorgen: slechts eenderde van de leerlingen haalt het streefniveau. De Onderwijsinspectie luidt elke jaar ritueel en dramatisch de noodklok, maar aanbevelingen voor verbetering levert ze er niet bij.

Op school zit je om te leren nadenken over de wereld. Ook als je later een niet-theoretisch beroep kiest. Dat kan alleen als je een basis hebt gekregen van kennis en vaardigheden. Kinderen niet behoorlijk leren lezen, schrijven en rekenen is een vorm van verwaarlozing.

Het is allang bekend hoe je álle kinderen beter leert lezen, schrijven en rekenen. We weten precies wanneer en waarom het misgaat. Daar is voortreffelijk wetenschappelijk onderzoek naar gedaan. Ons huidige leesonderwijs, bijvoorbeeld, kent een rigide scheiding tussen technisch en begrijpend lezen en lezen voor de lol, waardoor veel kinderen een hekel krijgen aan lezen.

We weten ook hoe kinderen en jongeren meer plezier krijgen in het verwerven van en toepassen van kennis, hoe we hun nieuwsgierigheid en gretigheid kunnen aanboren.

Helaas, bij alle onderwijsvernieuwingen van de laatste decennia, zoals 'probleemgestuurd leren', 'ontdekkend leren', of de 21ste-eeuwse vaardigheden, wordt zelden verwezen naar die wetenschappelijk inzichten, naar evidence-based methoden. Al die vernieuwingen zijn meer gebaseerd op ideologie en geloof dan op feiten en uitkomsten.

Geen van de vernieuwingen biedt een remedie tegen de afnemende lees- en rekenvaardigheid en afnemende kennis. Kinderen gaan leren ook niet leuker vinden in hun eentje achter de laptop; zij houden juist van interactie in de klas.

meester Thijs

Gianny

De nadruk ligt bij de onderwijsprofeten steeds op sociaal gewenste zaken als samenwerken, communiceren en empathie tonen. Prachtige vaardigheden om burgers in het gareel te houden en inzetbare werksoldaatjes voor de arbeidsmarkt te creëren, maar niet om mensen zich optimaal te laten ontwikkelen. Helaas zijn al deze vaardigheden sociaal en cultureel bepaald; leerlingen erop afrekenen vergroot de kansenongelijkheid. Rekensommen discrimineren niemand. Je kunt er gewoon op oefenen.

Het verdrietige is dat alle prachtige wetenschappelijke inzichten de basisscholen nooit bereiken. Er gaapt een kloof tussen de universiteit en de praktijk, ook die van de pabo's. Op de pabo zou je moeten kennismaken van onderwijskundig onderzoek, over welke methoden goed werken en welke niet. Op de pabo moeten aankomend leraren voortaan inzicht krijgen in hoe selectie werkt, in het effect van lage verwachtingen en onbewuste vooroordelen. Dan zullen meer leerkrachten inzien dat je beter niet kinderen, uit liefde, voorzichtig kunt adviseren in groep 8, opdat ze 'niet op hun teentjes hoeven te lopen' of 'zich niet zullen thuis voelen op het vwo'. Dat is een denkfout. Leerkrachten zouden moeten beseffen dat je met die liefdevolle bescherming kinderen die toch al minder kansen hebben, een loden bal om de voet bindt.

Misschien betekent dit dat we van de pabo een universitaire studie moeten maken, net als in het veelgeroemde Finland. Daar worden de lerarenopleidingen bedolven onder de aanmeldingen; leraar is een felbegeerd beroep. In leerkrachten - en schoolleiders - die goed zijn opgeleid en hun vak verstaan kun je alle vertrouwen hebben. Dan zijn al die administratie en al dat toetsen niet nodig.

Ik hoop deze inzichten, net als dat van de latere selectie, de komende jaren zullen landen, bij de bestuurders en beleidsmakers, en bij ouders en leerkrachten. Dromen is leuk, maar het is mooi als dromen ook eens uitkomen.

Aleid Truijens

Meer invloed dan een dikke beleidsnotitie

Demissionair onderwijsminister Arie Slob was een trouw kijker van Klassen. “De serie heeft mij diep geraakt.” Hij vertelt in dit interview over de waarde van Klassen en over zijn grote pijn. “Kansenongelijkheid is er nog, ook na mijn termijn. Daarom heb ik hier een oproep voor mijn opvolger.”

Wij wilden u spreken over Klassen en kansenongelijkheid. Geen onderwerp om als minister mee te *shinen*. U functioneert demissionair en had op ons verzoek voor een gesprek prima ‘nee’ kunnen verkopen. U zei toch ja, waarom?

“De serie heeft zo’n diepe indruk gemaakt op mij en velen. Als ik als afscheidnemend minister nog mijn zegje erover mag doen, moet ik dat doen. Klassen belicht de politieke besluitvorming rondom onderwijs. Afgewisseld met indringende stukken, zoals die bij leerling Anyssa, die mij zo bijbleef.

Anyssa, die zonder lunch naar school gaat en hoe dat dan binnenkomt bij haar juf Jolanda. Zo’n scène heeft meer invloed dan een dikke beleidsnotitie over kansengelijkheid. Ik ben onderwijsminister, maar ook mediaminister. Ik was bij Klassen gewoon supertrots op de publieke omroep en HUMAN. Dat is geen slijmen maar de waarheid. Voor deze programma’s is de publieke omroep op aarde.”

Ik denk aan u te zien dat Klassen u persoonlijk raakte en aangaat. Klopt dat?

“Ja... Ik was namelijk ooit docent en goed... Ik wil niet overdrijven, maar ik ben ook niet in een heel kansrijke omgeving opgegroeid, daar komt het door. Geen twijfel: ons Capelse gezin was zeer liefdevol, maar doorleren werd niet enorm gestimuleerd. Arie doet havo, dat was al ongekend.

Ik heb studies weten te stapelen tot aan de universiteit en het ministerschap. Ieder kind dat ambities heeft om bijvoorbeeld op mijn ministerstoel te zitten, moet daar eigenlijk de kansen voor krijgen, net als ik. Ik zie, en zag al voor Klassen, dat dat niet altijd zo is in Nederland. De omgeving waar je opgroeit kan nog veel uitmaken met betrekking tot kansen die je krijgt.”

U ziet het probleem kansenongelijkheid. Hoe is het dan als ze u als hoofdschuldige zien? Er waren na Klassen-uitzendingen reacties als: “Kansenongelijkheid? Het is de schuld van Slob!”

“Ik ben ook een mens met gevoel. Dus dat passeert inderdaad niet zomaar. Maar dit probleem bestond helaas ook al voordat ik begon, natuurlijk. Nu is dit probleem mijn

verantwoordelijkheid geworden. Ik kan niet alle problemen van de wereld in het onderwijs in één keer oplossen. Alles wat binnen mijn vermogen lag om kansenongelijkheid aan te pakken, heb ik aangewend.”

Wat hebt u bijvoorbeeld in uw termijn tegen kansenongelijkheid kunnen doen?

“Gelden en middelen om scholen en gemeentes te ondersteunen, in de aanpak om gelijke kansen te bevorderen. Dat heeft een Kamerbrede steun gekregen. Het tweede: ik vind het ontzettend belangrijk dat de scholen het niet alleen hoeven te doen. Daarom is de Gelijke Kansen Alliantie iets heel waardevols. De Gelijke Kansen Alliantie, een aparte Rijksoverheid-organisatie, werkt samen met scholen en gemeentes aan het verbeteren van kansengelijkheid in het onderwijs. Heel veel gemeentes zijn erbij gekomen. En nu is er eindelijk een gestructureerde landelijke samenwerking in het vraagstuk: hoe brengen we gelijke kansen?”

Wat is niet gelukt, wat spijt u?

“Kort antwoord: dat er nog steeds kansenongelijkheid is. Hetgeen Klassen goed laat zien. Vlak voor de coronacrisis was ik hoopvol. We zagen voor het eerst sinds jaren een kentering. De onderwijsinspectie rapporteerde dat de kansenongelijkheid in ons onderwijs was gestabiliseerd, niet verder toegenomen. Alle jaren daarvoor, en dan ga ik een aantal kabinetsperiodes terug, hoor, zag je het iedere keer toenemen in rapportstukken.

Voor de coronacrisis was er een moment waarvan we op het ministerie zeiden: we kunnen nog niet juichen, maar het lijkt alsof we de weg naar boven hebben gevonden. Toen was daar corona en dat heeft kansenongelijkheid weer vergroot. Kwetsbare leerlingen zaten thuis, soms verstoken van hulp en uitleg. Dat zag je ook in Klassen, het is daarom zo goed dat ook die coronaperiode in de serie zit.

Door corona vielen we terug, maar dat heeft mij opnieuw strijdbaar gemaakt. Ik wil daarom dit interview ook gebruiken om te zeggen: in het onderwijsprogramma van de komende jaren moet ontegenzeggelijk kansengelijkheid als grote ambitie staan.”

Hoe is deze kansenongelijkheid in ons welvarende land ontstaan?

“Sinds de jaren 60 gingen steeds meer mensen naar de universiteit of hogeschool, waarmee het milieu waar je vandaan kwam steeds minder bepalend werd. Dat is dus niet meer zo. Een aantal jaar geleden trok de inspectie aan de bel: er waren grote verschillen ontstaan tussen de kansen van kinderen, op basis van de sociaaleconomische status. Kinderen uit ‘armere’ gezinnen kregen minder steun vanuit thuis en hun netwerk, kregen lagere schooladviezen en zaten soms ook op scholen waar veel wisselingen waren in personeel. In minder stabiele omgevingen dus.”

Klassen hield een slotbijeenkomst. Politici en onderwijsdeskundigen discussieerden over ons onderwijssysteem, over toetsing en vroegselectie. Dat had impact. Een veel gehoord verzoek: doe leerlingen tot pakweg hun vijftiende in één klas, zoals in veel andere landen.

“De harde knip na groep 8 schuift dan op, naar vijftien jaar, maar blijft. Ik vind dat een kind ook de ruimte moet hebben om eerder een afslag te nemen, als dat beter past.”

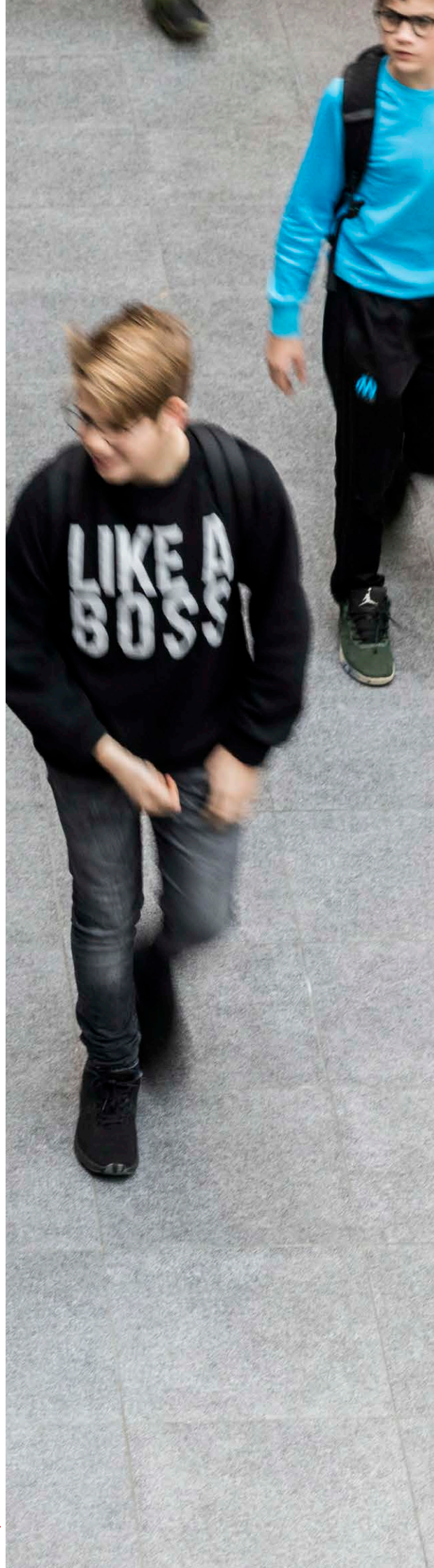
U zegt dus, kortom: we hoeven niet per se vmbo, havo en vwo los te laten. Als we de doorstroming tussen die lagen beter waarborgen.

“Ja, want ik zie ook wel dat leerlingen nu soms teveel in één leerwegrichting worden geduwd. Daarom moeten we op meerdere momenten kijken of kinderen op de juiste plek zitten. En maak een wissel makkelijker. Vooral omdat niveaubepaling zo vroeg zo lastig is.”

Toch, even dit: onze vroegselectie is wetenschappelijk bewezen slecht voor de kansengelijkheid. Vroegselectie-voorstanders wijzen naar begaafde leerlingen, die zouden floreren bij differentiatie vmbo tot vwo. Maar Nederland blinkt ook internationaal niet langer uit in excellente leerlingen. De weerstand voor latere selectie lijkt hardnekkig. Of zijn er veranderingen?

“In Nederland selecteren we inderdaad vroeger dan in veel andere landen: dat werkt voor verschillende leerlingen anders uit. Vroegselectie kan soms wel voordelig zijn, zie ik,

“Kinderen uit ‘armere’ gezinnen kregen minder steun vanuit thuis en hun netwerk.”

“Als kansenongelijkheid maar besproken wordt bij het formeren, dat zijn we aan alle Nederlandse kinderen verplicht.”

voor meer begaafde leerlingen. Maar ook voor leerlingen die bijvoorbeeld uitstromen naar praktijkonderwijs. Ik roep scholen al langer op: geef leerlingen de tijd om uit te vinden welk schoolniveau bij hen past. En in het Nationaal Programma hebben we extra geld voor scholen die een brede of verlengde brugklas willen inrichten. De mogelijkheid daartoe is er dus. Ook heb ik me er de afgelopen jaren voor ingezet om te zorgen dat de overstap van de basisschool naar de middelbare school minder bepalend wordt.”

Wat zou u over kansenongelijkheid tegen uw opvolger zeggen?

“Je hebt een enorm groot onderwerp dat ook de volgende kabinetsperiode moet worden opgepakt. Een nieuwe onderwijsminister moet hierop onverminderd strijdbaar zijn.”

Is het voorstelbaar dat u nu uzelf adviseert? Dat de opvolger van minister Slob minister Slob is?

“De formatie is in nevelen gehuld en dat geldt ook voor mij daarin. Ik heb in het leven geleerd om nooit nooit te zeggen, maar ik ga nu gewoon als demissionair minister door en hoe het zich verder ontwikkelt... Als kansenongelijkheid maar besproken wordt bij het formeren, dat zijn we aan alle Nederlandse kinderen verplicht.”

Want je kunt iedereen de schuld geven van kansenongelijkheid maar toch niet een kind als Anyssa?

“Zeker. Ik denk dat het daarom begint met een stuk herkenning, dat kansenongelijkheid zich nog steeds voltrekt. Dat is de monumentale waarde van Klassen.”

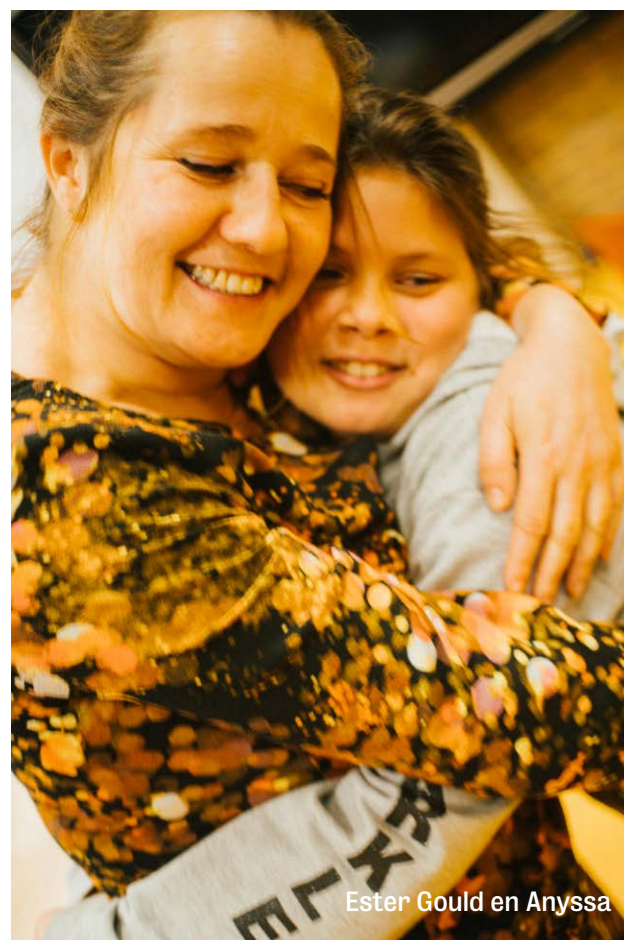

Wat staat er nog te gebeuren?

In dit magazine heb je kunnen lezen hoe de documentaireserie en het impactprogramma van Klassen hebben bijgedragen aan het agenderen van en zoeken naar oplossingen voor kansenongelijkheid in het onderwijs. Het vergt een lange adem en een vurige vervolgstrijd om dit veelkoppige monster te bedwingen. Van ons kun je de volgende acties verwachten:

- » Op 5 oktober, de Dag van de Leraar, wordt de Klassen Kennisbank gelanceerd; wetenschappelijk gestaafe informatie en tips om kansenongelijkheid te herkennen en te bestrijden in de klas. De afgelopen maanden is er hard aan gewerkt in samenwerking met een groot aantal wetenschappers, docenten en schoolleiders. Lees meer op human.nl/klassen/kennisbank.
- » In het najaar gaan 30 nieuwe scholen met Stichting LeerKRACHT aan de slag om kansengelijkheid ook in hun school hoog op de agenda te zetten. Er is nog een beperkt aantal plekken beschikbaar voor scholen die zich willen aansluiten. Geïnteresseerd? Meer informatie is te vinden op de webpagina human.nl/descholenin. Dit project wordt mogelijk gemaakt door de Gelijke Kansen Alliantie (initiatief van het ministerie van OCW).
- » In elke provincie zal een vervolg op de *meetups* plaatsvinden. Dit wordt georganiseerd door een gemeente uit de betreffende provincie. Hierover volgt - via hen, of ons - later meer.
- » Natuurlijk kunnen er nog steeds *spin-off Meetups* worden georganiseerd. Vind je dit interessant voor je eigen achterban, mail dan naar klassen@eenvandejongens.nl. We denken dan graag met je mee over hoe een *meetup* op maat voor jouw situatie kan worden gemaakt.
- » Voor Klassen ontwikkelt HUMAN samen met IDFA en het Movies that Matter Festival speciaal lesmateriaal voor het voortgezet onderwijs en het mbo. Wil je meedenken en/of meelesen met het lesmateriaal? Stuur een mail naar onderwijs@human.nl. Kijk voor het complete onderwijsaanbod met thema's als burgerschap, mediawijsheid en seksualiteit op www.human.nl/onderwijs.

- » Tot slot kun je gebruik maken van speciaal door HUMAN ontwikkeld lesmateriaal voor het basisonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo én hbo. Zo biedt HUMAN samen met het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid de educatieve en interactieve masterclass Medialogica aan over de werking van media en de publieke opinie, over mediahypes, online haatzaaien en ethiek. Blijf op de hoogte van of denk mee over het lesmateriaal van HUMAN. Schrijf je via human.nl/onderwijsnieuwsbrief in voor de onderwijsnieuwsbrief van HUMAN.

Ester Gould en Anyssa

Word vriend

human.nl/klassenvriend

Samen brengen we meer teweeeg

Daar waar het vastloopt, maken wij graag wat los

Waarom? Zodat er iets op gang komt waarvan de samenleving beter wordt. Daarom agenderen we de knelpunten waar mensen vastlopen en geven we tegelijkertijd een aanzet voor mogelijke oplossingen. Behalve op tv, radio en online, zijn we actief in het onderwijs en bij jou in de buurt met *meetups* en evenementen. Dát maakt impact.

Help jij HUMAN impact maken? Word vriend!

Met je steun maken we nog meer impact met de actuele thema's die we aan de orde stellen met de makers van documentaire-series als Klassen, De Wasstraat en Thuis op Zuid. De activiteiten rond onze programmering organiseren we met jouw bijdrage. Je helpt HUMAN al vanaf 12 euro per jaar. **Doe je mee?**

human.nl/klassenvriend

Colofon

© HUMAN, september 2021
 Ontwerp: WIJZwerkt!, Amsterdam
 Druk: Veldhuis Media BV
 Fotografie: Jean Counet, Tjebbe Venema en Rijksoverheid

Met dank aan: Evy en Younes, Birgit Broekhoven, Sanne Douma, Jeroen Goes, Ester Gould, Edith Hooge, Massih Hutak, Peter Kwint, Mirjam Leinders, Paul van Meenen, Marjolein Moorman, Hasse van Nunen, demissionair onderwijsminister Arie Slob, Sarah Sylbing, Aleid Truijens, André Valkeman, Jessica Voeten.

“De HUMAN-documentaire Klassen is verplichte kost voor iedereen die iets van het onderwijs in Nederland wil begrijpen – of die überhaupt iets van Nederland wil begrijpen.”

Arjen Fortuin (NRC)

EEN VAN DE JONGENS

HVMAN

Gelijke Kansen Alliantie

HVMANISTISCH VERBOND

JEUGD EDUCATIE FONDS
ontwikkeling voor alle kinderen

LAKS
landelijk actie comité Scholieren

leerKRACHT
wat kan ik met mijn taal?

Rabobank

JANIVO
STICHTING

Iedereen groeit met JINC.

school|info

Sylbing & Gould

FONDS 21

NL2025 Samen maken we Nederland

KINDERPOSTZEGELS
voor kinderen door kinderen

VSBfonds, iedereen doet mee